

İlgili Kanun / Madde
5510 S. SSGSK/56

T.C
YARGITAY
10. HUKUK DAİRESİ

Esas No. 2025/9040
Karar No. 2025/14859
Tarihi: 05.11.2025

●YETİM AYLIĞININ KESİLMESİ
●BOŞANILAN EŞLE EYLEMLİ OLARAK
BİRLİKTE YAŞAMA
●BOŞANILAN EŞLE EYLEMLİ OLARAK
BİRLİKTE YAŞAMANIN SONA ERMİŞ EVLİLİK
BİRLİĞİNİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN
SÜRDÜRÜLDÜĞÜ BERABERLİKLER VEYA
KESİNLEŞMİŞ YARGI KARARINA BAĞLI
OLARAK GERÇEKLEŞMİŞ BOŞANMANIN VAR
OLAN-OLASI SONUÇLARINI ORTADAN
KALDIRICI/GİDERİCİ NİTELİKTEKİ
BİRLİKTELİKLER ANLAMINA GELDİĞİ

ÖZETİ: 5510 sayılı Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci fıkrası, daha önceki sosyal güvenlik kanunlarında yer almayan, boşanılan eşle fiilen (eylemli olarak) birlikte yaşama olgusu, gelir-aylık kesme nedeni olarak düzenlendiği gibi, eylemli olarak birlikte yaşama, aynı zamanda gelir-aylık bağlama engeli olarak da benimsenmiştir. Burada, eylemli olarak birlikte yaşama olgusunun/durumunun tanımlanması, hukuki sınır ve çerçevesinin çizilip ortaya konulması önem arz etmektedir. Taraflar arasında hangi hukuki sebep ve maddi vakiya dayanmış olursa olsun sona ermiş evlilik birliğinin hak ve yükümlülüklerinin sürdürüldüğü beraberlikler veya kesinleşmiş yargı kararına bağlı olarak gerçekleşmiş boşanmanın var olan-olası sonuçlarını ortadan kaldırıcı/giderici nitelikteki birliktelikler madde kapsamında

değerlendirilmeli, ortak çocuk-çocuklar yönünden, boşanma kararına bağlanan veya bağlanmayan kişisel ilişkilerin yürütülmesini sağlamaya yönelik olarak, eşlerin belirli aralıklarda ve günlerde zorunlu şekilde bir araya gelmeleri durumunda ise kanun koyucunun bu türden ilişkinin varlığının gelir-aylık bağlanmaması veya kesilmesi nedeni olarak öngörmediği kabul edilmeli, boşanılan eşle kurulan-yürütülen ilişkinin, eylemli olarak birlikte yaşama kavramı kapsamında yer alıp almadığı dikkatlice irdelenerek saptama yapılmalıdır.

Anılan 56'ncı maddede, oldukça yalın olarak “eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyile fiilen birlikte yaşadığı belirlenen” ibareleri yer almakta olup, kanun koyucu tarafından örneğin; “sosyal güvenlik kanunları kapsamında ölüm aylığına hak kazanmak amacıyla eşinden boşanan”, “hak sahibi sıfatını haksız yere elde etme amacıyla eşinden boşanan”, “gerçek boşanma iradesi söz konusu olmaksızın (muvazaalı olarak) eşinden boşanan” veya bunlara benzer ifadelere yer verilmemiş, sade olarak kaleme alınan metinle uygulama alanı genişletilmiştir. Maddede boşanma amacına-saikine yönelik herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğinden, gerek Kurumca, gerekse yargı organlarınca uygulama yapılırken; eşlerin boşanma iradelerinin gerçekliğinin-samimiliğinin araştırılıp ortaya konulması söz konusu olmamalı, boşanmanın muvazaalı olup olmadığına ilişkin herhangi bir araştırma-irdeleme ve boşanma yönündeki kesinleşmiş yargı kararının geçerliliğinin sorgulaması yapılmamalı, özellikle, kesinleşmiş yargı organının verdiği karara dayanan “boşanma” hukuki durum ve sonucunun eşlerin gerçek iradelerine dayanıp dayanmadığının araştırılmasının bir başka organın yetki ve görevi içerisinde yer almadığı, kaldı ki, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda “anlaşmalı boşanma” adı altında hukuki bir düzenlemenin de bulunduğu dikkate alınmalıdır. Şu durumda sonuç olarak vurgulanmalıdır ki, boşanma tarihi itibarıyla gerçek-samimi boşanma iradelerine sahip olan (evlilik birliği temelinden sarsılan) veya olmayan tüm eşlerin, maddenin

yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihinden itibaren her ne sebeple olursa olsun eylemi olarak birlikte yaşadıklarının saptanması durumunda gelirin-aylığın kesilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Bölge Adliye Mahkemesi kararı davalı Kurum vekili tarafından temyiz edilmekle; kesinlik, süre, temyiz şartı ve diğer usul eksiklikleri yönünden yapılan ön inceleme sonucunda; temyiz dilekçesinin kabulüne karar verildikten ve Tetkik Hâkimi Kadir Dermancıoğlu tarafından hazırlanan rapor dinlenildikten sonra dosyadaki belgeler incelenip gereği düşünüldü:

I.DAVA

Davacı vekili dava dilekçesinde özetle; müvekkilinin 2002 yılında vefat eden babası Kurum sigortalısı İlhan Işıkoğlu'ndan ötürü yetim aylığı aldığını, müvekkilinin eşi Ahmet Hamamcı'dan 14.03.2001 tarihinde boşandığını, Kurumun eski eşi ile fiilen birlikte yaşadığı gerekçesi ile 26.10.2008 tarihinde aylığını kestiğini ve yersiz ödemeleri borç kaydettiğini, kurum işleminin iptali amacıyla Safranbolu Asliye Hukuk (İş) Mahkemesinin 2010/188 E. sayılı dosyasında dava açıldığını ve davanın reddedildiğini ve temyiz incelemesinden geçerek kesinleştiğini ve "Yeni Mah. Mutlu Sok. No:25/3 Safranbolu/Karabük" adresinde tek başına ikamet ettiğini, Kuruma 22.07.2022 tarihinde başvuru yaparak yeniden yetim aylığı bağlanmasını talep ettiğini ancak Kurumun 12.08.2022 tarihli işlemi ile önceki denetmen raporu esas alınarak talebini reddettiğini belirterek, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı Zonguldak Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü Karaelmas Sosyal Güvenlik Merkezi E-10573926-205,03,01-50299010 E sayılı 12.08.2022 tarihi red işmeginin iptali ile müvekkiline başvuru tarihi itibari ile dul/yetim aylığı bağlanmasına karar verilmesine ve Kuruma yapılan başvuru tarihi itibariyle ödenmeyen aylıkların yasal faizi ile birlikte davalı Kurumdan tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.

II.CEVAP

Davalı Kurum vekili cevap dilekçesinde özetle; davacının boşandığı eşiyle birlikte yaşadığının tespit edildiğini, Kurum işleminin doğru olduğunu, davanın yerinde olmadığını belirterek davanın reddi gerektiğini savunmuştur.

III.İLK DERECE MAHKEME KARARI

İlk Derece Mahkemesinin ilam başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile davanın kabulüne, davacının babası üzerinden bağlanmasını talep ettiği yetim aylığı ödenmesi başvurusunun reddine dair 12.08.2022 tarih ve E-10573926-205,03,01-50299010 E sayılı Kurum işleminin iptaline, yetim aylığının 19.07.2022 olan başvuru tarihinden itibaren ödenmeye devam edilmesine, 19.07.2022 olan başvuru tarihinden itibaren ödenmeyen her ay için ödenmesi gereken tarihten itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalı Kurumdan tahsili ile davacıya verilmesine, karar verilmiştir.

IV.İSTİNAF

İlk Derece Mahkemesinin ilam başlığında belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı Kurum vekili tarafından istinaf başvurusunda bulunulması üzerine Bölge Adliye Mahkemesinin ilam başlığında tarih ve sayısı belirtilen kararı ile istinaf isteminin esastan reddine karar verilmiştir.

V.TEMYİZ

A. Temyiz Yoluna Başvuranlar

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararına karşı süresi içinde davalı Kurum vekili temyiz isteminde bulunmuşlardır.

B. Temyiz Sebepleri

Davalı Kurum vekili; Kurum işleminin yerinde olduğunu, eksik inceleme ile kurulan hükmün bozulmasını talep ettiklerini beyan etmiştir.

C. Değerlendirme ve Sonuç

Uyuşmazlık, Kurum işleminin iptali ile aylığın yeniden bağlanması ve ödenmeyen aylıkların yasal faiziyle tahsili istemine ilişkindir.

1.Bölge adliye mahkemelerinin nihai kararlarının bozulması 6100 sayılı Kanun'un 371. maddesinde yer alan sebeplerden birinin varlığı hâlinde mümkündür.

2.-Davanın, yasal dayanağı 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 56'ncı maddesinin ikinci fıkrasıdır. Fıkra “Eşinden boşandığı halde, boşandığı eşle fiilen birlikte yaşadığı belirlenen eş ve çocukların, bağlanmış olan gelir ve aylıkları kesilir. Bu kişilere ödenmiş olan tutarlar, 96 ıncı madde hükümlerine göre geri alınır.” düzenlemesine yer verilmiştir. Anılan madde 01.10.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 5510 sayılı Kanun'un 56. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine yapılan 2009/86 Esas numaralı başvurunun, 28.04.2011 tarihinde verilen karar ile reddedilmiştir.

2- 5510 sayılı Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci fıkrası, daha önceki sosyal güvenlik kanunlarında yer almayan, boşanılan eşle fiilen (eylemli olarak) birlikte yaşama olgusu, gelir-aylık kesme nedeni olarak düzenlendiği gibi, eylemli olarak birlikte yaşama, aynı zamanda gelir-aylık bağlama engeli olarak da benimsenmiştir. Burada, eylemli olarak birlikte yaşama olgusunun/durumunun tanımlanması, hukuki sınır ve çerçevesinin çizilip ortaya konulması önem arz etmektedir. Taraflar arasında hangi hukuki sebep ve maddi vakiya dayanmış olursa olsun sona ermiş evlilik birliğinin hak ve yükümlülüklerinin sürdürüldüğü beraberlikler veya kesinleşmiş yargı kararına bağlı olarak gerçekleşmiş boşanmanın var olan-olası sonuçlarını ortadan kaldırıcı/giderici nitelikteki birliktelikler madde kapsamında değerlendirilmeli, ortak çocuk-çocuklar yönünden, boşanma kararına bağlanan veya bağlanmayan kişisel ilişkilerin yürütülmesini sağlamaya yönelik olarak, eşlerin belirli aralıklarda ve günlerde zorunlu şekilde bir araya gelmeleri durumunda ise kanun koyucunun bu türden ilişkinin varlığının gelir-aylık bağlanmaması veya kesilmesi

nedeni olarak öngörmediği kabul edilmeli, boşanılan eşle kurulan-yürütülen ilişkinin, eylemli olarak birlikte yaşama kavramı kapsamında yer alıp almadığı dikkatlice irdelenerek saptama yapılmalıdır.

3- Anılan 56'ncı maddede, oldukça yalın olarak “eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyile fiilen birlikte yaşadığı belirlenen” ibareleri yer almakta olup, kanun koyucu tarafından örneğin; “sosyal güvenlik kanunları kapsamında ölüm aylığına hak kazanmak amacıyla eşinden boşanan”, “hak sahibi sıfatını haksız yere elde etme amacıyla eşinden boşanan”, “gerçek boşanma iradesi söz konusu olmaksızın (muvazaalı olarak) eşinden boşanan” veya bunlara benzer ifadelere yer verilmemiş, sade olarak kaleme alınan metinle uygulama alanı genişletilmiştir. Maddede boşanma amacına-saikine yönelik herhangi bir düzenlemeye yer verilmediğinden, gerek Kurumca, gerekse yargı organlarınca uygulama yapılırken; eşlerin boşanma iradelerinin gerçekliğinin-samimiliğinin araştırılıp ortaya konulması söz konusu olmamalı, boşanmanın muvazaalı olup olmadığına ilişkin herhangi bir araştırma-irdeleme ve boşanma yönündeki kesinleşmiş yargı kararının geçerliliğinin sorgulaması yapılmamalı, özellikle, kesinleşmiş yargı organının verdiği karara dayanan “boşanma” hukuki durum ve sonucunun eşlerin gerçek iradelerine dayanıp dayanmadığının araştırılmasının bir başka organın yetki ve görevi içerisinde yer almadığı, kaldı ki, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nda “anlaşmalı boşanma” adı altında hukuki bir düzenlemenin de bulunduğu dikkate alınmalıdır. Şu durumda sonuç olarak vurgulanmalıdır ki, boşanma tarihi itibarıyla gerçek-samimi boşanma iradelerine sahip olan (evlilik birliği temelinden sarsılan) veya olmayan tüm eşlerin, maddenin yürürlük tarihi olan 01.10.2008 tarihinden itibaren her ne sebeple olursa olsun eylemli olarak birlikte yaşadıklarının saptanması durumunda gelirin-aylığın kesilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

4- Gelirin-aylığın kesilme tarihi ile Kurumun geri alım (istirdat) hakkının kapsamına ilişkin olarak; eylemli birlikte yaşama olgusunun gerçekleşme-başlama tarihi esas alınarak bu tarih itibarıyla gelir-aylık kesme veya iptal işlemi tesis edilip ilgiliye, anılan tarihten itibaren yapılan ödemeler yasal dayanaktan yoksun-yersiz kabul edilmeli, ancak, söz konusu madde 01.10.2008 günü yürürlüğe girdiğinden, eylemli birliktelik daha önce başlamış olsa dahi maddenin yürürlük günü öncesine gidilmemeli, başka bir anlatımla 01.10.2008 tarihi öncesine ilişkin borç tahakkuku söz konusu olmamalı, böylelikle açıklığa kavuşturulacak yersiz ödeme dönemine ilişkin olarak 5510 sayılı Kanunun 96'ncı maddesine göre uygulama yapılmalıdır. İnceleme konusu 56. maddede, “eşinden boşandığı halde, boşandığı eşiyile” ibareleri yer aldığından, birden fazla evlilik ve doğal olarak birden fazla boşanmanın gerçekleşmiş olması durumunda, boşanılan herhangi bir eşle eylemli olarak birlikte yaşama durumunda madde hükmünün uygulanacağı gözetilmelidir.

5.Aynı yasanın 59. maddesinin başlığı kurumun denetleme ve kontrol yetkisi olup maddeye göre; "bu kanunun uygulanmasına yönelik işlemlerin denetimi, kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurları eli ile yürütülür ...",

maddenin 2. fıkrasında "kurumun denetim ve kontrol ile görevlendirilmiş memurlarına görevleri sırasında tespit ettikleri kurum alacağını doğuran olay ve bu olaya ilişkin işlemler, yemin hariç her türlü delile dayandırılabilir. Bunlar tarafından düzenlenen tutanaklar aksi sabit oluncaya kadar geçerlidir..." şeklinde düzenlenmiştir.

6-Sonuç olarak; 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 56. maddesinin ikinci fıkrasına dayalı açılan bu tür davalarda eylemli olarak birlikte yaşama olgusunun tüm açıklığıyla ve özellikle taraflar arasındaki uyumsuzluk konusu dönem yönünden ortaya konulması önem arz etmektedir. Bu aşamada, özellikle Anayasa'nın 20., 5510 sayılı Kanun'un 59., 100., 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 28 inci, 45 inci, 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 3., 45 – 53., 4857 sayılı İş Kanunu'nun 32., 01.10.2011 günü yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun 6., 24 – 33., 189., 190., 19., 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 6., 19., 20., maddeleri ve diğer ilgili mevzuat hükümleri göz önünde bulundurulmak suretiyle yöntemince araştırma yapılmalı, tarafların göstereceği tüm kanıtlar toplanmalı, bildirilen ve dinlenilmesi istenilen tanıkların ifadeleri alınmalı, davacı ile boşandığı eşinin yerleşim yerlerinin saptanmasına ilişkin olarak; muhtarlıktan ikametgah senetleri elde edilmeli, ilgili Nüfus Müdürlüklerinden sağlanan nüfus kayıt örnekleri ile yerleşim yeri ve diğer adres belgelerinden yararlanılmalı, adres değişiklik ve nakillerine ilişkin bilgilere ulaşılmalı, özellikle ilgili Nüfus Müdürlüğü'nden adres hareketleri, tarihleriyle birlikte istenilmeli, ilgililerin su, elektrik, telefon aboneliklerinin hangi adreste kimin adına tesis edildiği saptanmalı, seçmen bilgi kayıtları getirilmeli, varsa çalışmaları nedeniyle resmi-özel kurum ve kuruluşlara verilen belgelerde yer alan adresler dikkate alınmalı, boşanan eşler 4857 sayılı Kanun hükümleri kapsamında yer almakta iseler adlarına ödeme yapılabilecek özel olarak açılan banka hesabı bulunup bulunmadığı belirlenmeli, boşanan eşlerin kayıtlı oldukları bölge-bölgeler yönünden kapsamlı Emniyet Müdürlüğü-Jandarma Komutanlığı araştırması yapılmalı, anılan mahalle-köy muhtar ve azalarının tanık sıfatıyla bilgi ve görgülerine başvurulmalı, böylelikle "boşanılan eşle eylemli olarak birlikte yaşama" olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği, toplanan kanıtlar ışığı altında değerlendirildikten sonra elde edilecek sonuca göre karar verilmelidir.

7.İncelenen dava dosyasında; davacının 14.03.2001 tarihinde boşandığı, hak sahibi babasının 07.11.2002 tarihinde, annesinin ise 25.07.1998 tarihinde vefat ettiği, 01.10.2003 tarihinde ilk aylık bağlanan davacının boşandığı eşi ile birlikte yaşadığının 19.03.2009 tarihli Kurum denetim raporu ile tespit edildiğinden babasından aldığı aylığın kesildiği ve davalı Kurum tarafından 26.10.2008-25.5.2009 arası yersiz ödemenin davacıdan talep edildiği, bu Kurum işlemine karşı davacı tarafından açılan davada mahkemece davanın reddine karar verildiği ve bu kararında Dairemizin onama ile kesinleştiği, iş bu kere davacı tarafından davalı Kuruma 22.07.2022 tarihinde başvuru yaparak yeniden yetim aylığı bağlanmasını

talep ettiğini ancak Kurumun 12.08.2022 tarihli işlemi ile önceki denetmen raporu esas alınarak talebini reddettiğini belirterek Kurum işleminin iptali için eldeki davanın açıldığı, mahkemece yaptırılan emniyet araştırması ve dinlenen tanık anlatımları ile de davanın kabulüne karar verildiği anlaşılmakla verilen karar eksik inceleme ve araştırmaya dayalıdır.

Mahkemece yapılması gereken iş, davacının ve boşandığı eşinin nüfus kayıt sistemindeki adres kayıtları getirtilerek, ihtilaf konusu dönem içerisinde davacının ve boşandığı eşine ait nüfusta kayıtlı adreslerinde birlikte yaşama olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği ve her bir adreste kimlerin yaşadığı kolluk vasıtasıyla araştırılarak ve muhtar, komşu, kapıcı, yönetici gibi kişiler dinlenerek tespit edilmeli, birlikte yaşama olgusu yukarıda açıklanan düzenlemeler ışığında da araştırılarak elde edilecek sonuca göre bir karar verilmelidir.

VI. KARAR

Açıklanan sebeplerle,

1. Temyiz olunan İlk Derece Mahkemesi kararına karşı istinaf başvurusunun esaslan reddine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının ORTADAN KALDIRILMASINA,

2. İlk Derece Mahkemesi kararının BOZULMASINA,

Dosyanın İlk Derece Mahkemesine, bozma kararının bir örneğinin kararı veren Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmesine,

05.11.2025 tarihinde oy birliğiyle karar verildi.